

TOOLISTE HÄÄLE

Juuli 1935.

E. Töolisühingute Keskliidu ja föölisnõukogude häälkandja

Palgatülide lahendamise kavad ja föölised.

Eelmises „Töoliste Hääle“ numbris olid ära toodud riigivanemale esitatud Keskliidu seisukohad töötülide lahendamise asjus.

Töötülide lahendamine olgu rajatud ametiühingute alusele — streigiõigus jäägu püsima: need on organiseeritud tööliskonna põhinõudmised.

Miks on töölistele tähtis streigiõigus?

On inimesi, kes teevad näo, nagu oleks ametiühingute saatust neil südames, kuid kes kirjutavad mõnitavalt ja üleolevalt „streigigümnaastikast“. Need inimesed paljastavad sellega veel kord oma vaenlikkust töölisliikumise suhtes.

Streik on üks tähtsamatest momentidest ametiühingu elus. Streigi ajal selgub töölistele, ettevõtjatele kui ka kogu avalikkusele, kuivõrd teadlik on tööliskond, kuivõrd suurt ühiskondlikku jõudu ta enesest kujutab. Sellepärast on üsna loomulik, et siis kui algab tööliste massiline organiseerimine ametiühingutesse, see käib koos streikidega. Alles siis, kui õpitakse tundma ja hindama ametiühingute jõudu, tihenevad rahulikud kokkulepped poolte vahel ja osu-

tub kasulikuks ka riiklik vabavahendus.

Nii on ka meie sihiks — mitte lõpmatu streikimine, vaid rahulikkude kokkulepete sõlmimine: kuid kokkulepped peaksid olema kollektiivlepingud, s. o. sarnased kokkulepped, mille täitmise tagajaks on töölisorganisatsiooni jõud, — ja see jõud pole mõeldav ilma streigiõiguseta. Samuti on meile üsna selge, et mitte tööinspektor ei ole see, kes suudab ettevõtjaid sundida riikliku vahekohtu otsustest kinnipidamisele; selleks sundijaks võib olla ainult streigivõimeline ametiühing. Nii siis: töölisel tahavad ära kasutada kõik rahulikud teed oma olukorra parandamiseks, kuid streigiõigusest nad ei loobu.

Praegu on veel selgitamata töötülide lahendamise seaduse lõplik kuju. Lisaks märgukirjale esitas Keskliit valitsusele oma üksikasjaliku ettepaneku selle seaduse kohta konkreetselt, näidates, millisel kujul oleks see seadus organiseeritud tööliskonnale vastuvõetav. Olulisemad punktid Keskliidu ettepanekus on järgmised:

Töölise esindajaks töötüli puhul ei

saa olla käitisvanem ega töölisnõukogu, sest neil puudub ettevõtja suhtes küllaldane iseseisvus ja tööliste organiseeritud seljatagune; tööliste esindamine jäägu ametiühingute ülesandeks. Kokkulepped, millega töötülid lõpevad, sõlmitagu kollektiivlepingute näol, et pärast saaks valvata nende täitmise üle.

Töövahendamise sunduslikkus on välja jäetud, kuna see ei ole kooskõlas streigivabaduse põhimõttega. Kogu vahekohtu töökäik on muudetud lihtsamaks; nii jäi välja komisjoni otsuse kinnitamine vabariigi valitsuse poolt, sest valitsusel nii-kui-nii puudub võimalus tungida olukorra üksikasjadesse.

Ühenduses sunduse väljajätmisega ja kooskõlas Keskliidu V kongressi seisukohtadega on töölistele jäetud vabalik streigi ja vahekohtu vahel; teiselt

poolt tööandjad, kui nad vahekohtu algatavad, peavad loobuma lokaudi korraldamisest.

Kuni töötüli on komisjonis arutusel ei tohi ettevõtja halvendada maksvaid töötingimusi.

Tööliste esindamine komisjonis jääb Keskliidu ja mitte Tööliskoja ülesandeks, — nii nagu see mujal on korraldatud, ka seal kus töölistekojad on olemas. —

Selge on, et töötülide lahendamise sellekohane korraldamine paneb ametiühingutele ja Keskliidule suured ülesanded, eriti organiseerimise töö alal. Nende ülesannete lahendamine on aga hädavajaline selleks, et asuda viimaks tööliste olukorra parandamisele kõikide tootmisharude ulatuses.

Rg.

Tallinna maalrite streik.

Nagu teisteltgi töölistel, on ka maalritööliste palgad äärmiselt madalad. Õppinud maalrid ei teeninud enam 30—40 senti tunniski. Pealegi on maalritöö hooajatöö, mille teenistusest peab jääma ka tagavara talviseks äraelamiseks. Madala töötasu tõttu tuli tööd teha 12—16 tundi päevas. Päevapalk sealjuures jäi ikkagi napiks. Kõik töölisel ei olnud ka kindlustatud vastavate seaduste järgi õnnetusjuhtude ja haiguste vastu. Ka palgaraamatute suhtes ei olnud asi korras.

Tööliste soovil Tallinna Maalritööliste Ametiühing võttis suve alul käsile palgaolude parandamise küsimuse. Paari kuu jooksul koonduis ametiühingusse üle 200 liikme. Koos liikmeskonnaga juhatus töötas välja kollektiivlepingu kava. Selles seati üles nõudmised: 1) ettevõtjad võivad tööd anda ainult ametiühingu liikmetele, 2) maalritöölise tunnipalga alamääraks on 40 senti, 3) tööandjad peavad täitma maksvaid töökäitise seadusi ja 4) lepingu rikkumise puhul tööandja maksab ametiühingule 200 kr. kahjutasu.

Ettevõtjatega ametiühingu juhatus pidas paaril korral selle lepingu üle läbirääkimisi. Ettevõtjad põhimõtteliselt pooldasid lepingulist vahetõrget ametiühinguga, kuid vaidlesid mõningate punktide vastu. Ei esitanud aga ise ka kindlaid vastuttepanekuid. Ettevõtjate seisukohad jäid lahtiseks ka meistrite ühingu koosolekul. Tuli ilmsiks asjaolu, et iga mees ajas isesugust juttu. Rida väikeettevõtjaid ja suurim tööandja — o.ü. „Maja“ — üldse ei kuulunud maalritööde ettevõtjate ühingusse. Mõned ettevõtjad arvasid, et töölisel asugu

streigile, et siis on sunnitud kõik korraga lepingule alla kirjutama.

Teisipäeval, 16. juulil, ametiühingu korraldusel tuli kokku Tallinna maalrite ülelinnaline koosolek palgavõitluse asjus seisukohta võtma. Ühel häälel kiideti heaks ametiühingu algatused ja samuti ühel häälel otsustati järgmisel hommikul, s. o. kesknädalal, 17. juulil, asuda kõigis töökohtades streigile. Ametiühingu juhatusele anti volitus streigi juhtimiseks ja kollektiivlepingu sõlmimiseks tööandjatega. Koosolekust võttis osa umbes 400 töolist.

17. juulil jätsid maalrid töö seisma kõigi ettevõtjate juures. 500 töolist asus kaistma oma põhjendatud ja õigustatud majanduslikke huvisid. Ametiühingule anti juba streigi eel ja selle esimestel päevadel üle 400 kohustusallkirja, et ei minda streiki murdma.

Kuni 23. juulini kirjutas lepingule 35 ettevõtjast 13 vähemat ettevõtjat umbes 100 töölisega alla, kellele anti tööload.

Ettevõtjad lootsid, et streik nurjub juba paari päeva pärast ja keeldusid alla kirjutamast. Kuni 23. juulini ei annud nad ametiühingu kirjalikule ettepanekule kollektiivlepingu asjus, mingit vastust ega omapoolset seisukohta. Selle asemel mindi nii kaugele, et poliitilise politsei ees, mõne vähema vahejuhtumi tõttu, mis sündis siin-seal ametiühingu teadmises, tõsteti ametiühingu vastu kaebus, et streik on poliitiline ja sihitud rahulolematuse tekitamiseks. Selle asja selgitamiseks poliitiline politsei 20.—23. juulini võttis ülekuulamisele umbes 50 töolist eesotsas ametiühingu juhatuse liikmetega. Üle kuulati ka keskliidu sekretär. 23. juulil viibis umbes 10 töolist, nende hulgas ühingu esimees Sikk ja kauaaegne tegevlane Tõnu Võimula-Viideman veel

vahi all. Kuuldavasti selgus ka ülekuulamisel, et streik ei ole esile tulnud mingite „kõrvalmõjude“ tõttu, vaid algatatud tööliste eneste poolt oma majandusliku olukorra parandamiseks. Siin-seal esile tulnud väärnähted olid

tingitud mõne üksiku streikija omaalgatusel. Seega ettevõtjate kaebusel ei olnud alust. Seda kinnitasid ka mõned ettevõtjad ettevtjate koosolekul 22. juulil. Ajakirja toimetamise lõpul streik jätkus.

Töötülide lahendamise seadusest.

E. T. Keskliidu juhatus esitas vabariigi valitsusele Töötülide lahendamise seaduse kohta oma ettepaneku ühes põhjendustega. Ettepaneku peapunkte on käsitatud käesoleva numbriga juhtkirjas. Toome alljärgnevalt ettepaneku seletuskirja sissejuhatava osa.

E. T. Keskliidu juhatus parandusettepanekute koostamisel on pidanud silmas Keskliidu 5. kongressi, ametiühingute ja töölisnõukogude piirkondlike konverentside ning käitiste tööliste üldkoosolekute vastavaid otsusi. Nende otsustega töölisel on tunnustanud töötütingimuste kindlaksmääramise otstarbekohaseimaks mooduseks kollektiivlepingud, mis sõlmitakse tööliste ametiühingute ja tööandjate või nende organisatsioonide vahel. Samade otsustega töölisel on öelnud ka seda, et neil olgu vaba valik, kas korraldada töötütingimusi streigi või vahekohtu abil, kusjuures töölisel streiki kasutavad ainult äärmise vajaduse korral.

Töötütingimuste korraldamine ja töötülide lahendamine nende põhimõtete kohaselt on leidnud tunnustamist ja rakendamist peagu kõigis demokraatlikes riikides. Teissuguste põhimõtete rakendamine on toonud esile rahulolematust.

Austraalias on pikemat aega maksev töötülide lahendamiseks sundvahendus. Seadusega on keelatud ka streik ja lokaut. Kuid selle süsteemiga ei ole rahul töölisel ega tööandjad. Ka streike ega lokaute ei suudeta ära hoida. Rahvusvahelise Tööstööbüroo andmete järgi oli 1929. a. Austraalias streikide ja lokautide näol 259 töötüli, millest võttis osa ümarguselt 88.000 töötüli, kellel läks kaduma ca 4.500.000 tööpäeva. Peagu samasugust pilti näitab statistika eelmiste aastate kohta.

Saksamaal oli maailmasõjast saadik maksev seadus, mille järgi riiklikul vahekohtul oli õigus määrata kindlaks mõlemale poolele kohustuslikud kollektiivlepingud. Tööstööbüroo andmete järgi oli Saksamaal 1926. a. 383 streiki ja lokauti, 99.000 töölisega ja 1.200.000 kadumaläinud tööpäevaga; 1928. a. olid vastavad arvud — 763, 720.000 ja 19.500.000; 1930. a. — 366, 213.000 ja 3.800.000. Hitleri võimuletulekuga kaotati ametiühingud ja kollektiivlepingud. Töötütingimuste kindlaksmäärajaks on nüüd erilised ametnikud (Treuhänder). Tegelikult on nüüd Saksamaal maksuvalitsusele pääsnud täiel määral tööandjate „vaba mäng“, nagu see oli Inglismaal möödunud sajandi alul.

Itaalias on suure valjusega keelatud streigid ja lokautid. Tööstööbüroo andmete järgi oli Itaalias: 1926. a. 49 streiki ja lokauti 691 töölisega; 1927. a. 169, 18.660 töölisega ja 1930. a. — 82, 2.866 töölisega.

Need andmed näitavad, et seadustega ei saa streike keelata. Sel juhul aga, kui on maksimas streigikeelu seadused, tekivad majanduslikud töötülid metsikul kujul, nagu see sündis endises Vene tsaaririigis.

Teiselt poolt aga näitavad andmed, et neis riikides, kus rakendatud töötülide vahenduse põhimõte, kus töölisi esindavad ametiühingud ja riigivõim esineb poolte vahel sobitajana, mitte sundotsuste langetajana, lahendatakse ca 75% kõigist töötülidest läbirääkimiste teel. Nende riikide hulka kuuluvad vanad demokraatlikud maad: Skandinaavia riigid, Inglismaa, Prantsusmaa, Šveits, P.-Ameerika Ühisriigid ja noor demokraatlik Tšehhoslovakkia.

Nagu eelpool nähtub, on meie ametiühingud ja töölisnõukogud asunud demokraatlike riikide töötülide lahendamise printsiipide alusele.

Kollektiivlepinguist.

L. Metslang.

Meie ametiühingud on asunud korraldama töötütingimusi kollektiivlepingutega. Käesoleval aastal on sõlmitud rida kollektiivlepinguid ja nende elluviimine kestab edasi. Seega ametiühingud on lõpetamas tööandjate vaba mängu töötütingimuste korraldamise alal.

Üksikulepingute süsteemi juures tööandja oma majandusliku üleolekuga võib ette kirjutada üksikultseisvale töölisel töötütingimused oma soovi järgi. Tööline peab alatasa värisema „kõikvõimsa“ tööandja ees palga ja töö-

koha suhtes. Palga juurdenurumiseks ja töökohta säilitamiseks peab kulutama kontori üksiku esinema tööandja ja selle abiliste ees „kintsukaapijana“, „pailapsena“, „meistri armuallusena“, pealekaebajana, spioonina jne. Teadlikule töölisel see kõik tundub alandavana ja jähibastavana. Kuid murest enese ja perekonna pärast, iseloomu nõrkusest, teadmatusest ja muudel põhjustel on paljud töölisel käinud seda teed.

Teatud ajavahemikkude järgi aga siiski

nähakse, et töötingimuste halvendamine jätkub ja värava taha lendab „kintsukaapijaid“ ja teadlikke töölisi. Tööandja ajab asju oma kasude kohaselt. See kõik on tingitud tööliste organiseerimatusest. Selles on võinud veenduda iga tööline omal nahal.

Asi muutub kui töölised koonduvad ametiühinguisse ja asuvad korraldama töötingimusi kollektiivlepingute alusel. Kollektiivlepinguga määratakse teatud käitises, käitiste grupis või töoharus palga- ja teiste töötingimuste minimaalnormid, millest halvemaid töötingimusi tööandja töölistele ei saa määrata.

Kollektiivlepingutega töötingimuste kindlaksmääramine on töölistena laiematele hulkadele teatud määral uudne asi. Seepärast ametiühingute usaldusmehed ja töölisvanemad peavad töökohtadel kollektiivlepingute asja järjekindlalt tööliste selgitama. Igas töökohas saagu igale töölisele selgeks, et tuleb astuda ametiühingusse ja ühiselt läbi viia kollektiivlepingud, nagu seda juba mõned ametiühingud on teinud. Senisõlmitud kollektiivlepingud on selles selgitustöös parimaks näiteks.

Käesoleva aasta palgavõitluste seerias on tulnud esile ka mõned väärnähted, mis on tingitud asjaosaliste tööliste teadmatuses, kuid kahjuks ka foolimatusest. Ja nimelt tuli väärnähteid ilmsiks mõne metsikstreigi juures. Näiteks „Aivazi“ metallitööstuse valajad alustasid streiki, kuid ei loonud kontakti palgavõitluse eel ega ajal ametiühingutega, et streiki viia organiseeritud alusele. Peab märkima ka seda, et Tall. Metallitöölised Ametiühisus oleks pidanud tundma suuremat huvi selle streigi saatusse vastu ja asjale mitte ükskõikseks suhtuma. Streik oleks tulnud ikkagi võtta ametiühingu juhtimisele või vähemalt streigi algul töölised kokku kutsuma ja neile selgeks tegema, milles nad vea on teinud ja siis abinõusid püüdnud leida, kuidas tehtud viga parandada. Nüüd aga kaotasid töölised streigi ja ega nad praegugi tea, millest see õieti oli tingitud. Juhatuse toas omavahel, tööliste tagaselja loetud moraal: „Eks nad edaspidi olgu targemad!“, ei õpeta veel kedagi.

Sindis juhtisid tekstiilvabrikute tööliste metsikstreiki kohapealsed töölistenõukogud. Siin tegid töölistenõukogud selle vea, et nad ei viind streiki ametiühingulisele alusele, kuigi streigi algul seda neile soovitati. See oleks olnud ka teostatav. Kahjatsemisväärne on see, et mõned töölistenõukogud olid vastu vaieldud sellele, et töölised astuksid kiires korras kohapealse ametiühingu liikmeiks ja seaksid ülesse kollektiivlepingu nõudmise. Seega oleks kindlustatud streigisaavutised pikemaks ajaks. Hea on seegi, et töölised siin ei kaotanud, vaid oma nõudmistest teatud osa läbi viisid. Siiski peaksid sealsed töölistenõukogud tõsisemalt suhtuma tööliste töötingimuste korraldamisse. Tuleb asja üle järgi mõelda ja tulevikus hoiduda vääratustest.

Miks peab metsikstreik, stüüfiline palgavõitlus, kiires korras viidama ametiühingulisele alusele? See ei ole mitte seepärast eelkõige vajalik, et metsikstreigiga ei suudeta läbi viia oma nõudmisi. Töölistenõukogu või sel puhul

valitud tööliste esitajate juhtimisel, mõnigi kord streik lõpeb tööliste hiilgava võiduga.

Peaasi seisab selles, et metsikstreigiga ei suudeta kindlustada kättevõidetud töötingimusi pikemaks ajaks. Mõne aja pärast tööandja sobival momendil muudab töötingimused kahe-nädalase etteülemisega jälle endisiks või veel hullemaks. Ja mis veel tähtsam, peale palgavõitlust algab nende tööliste tagakiusamine ja käitises eemaldamine, kes streigi ajal silmapaistvad olid. Sel juhul aga kui palgavõitlus on ametiühingulisel alusel ja saavutatakse kollektiivleping: töötingimused määratakse kindlaks pikemaks ajaks ja tööandja ei saa nii kergelt asuda aktiivsemate tööliste tagakiusamisele.

Igakord ei kesta palgavõitlus ka ainult mõned päevad, vaid nõuab pikemat aega. Sel puhul on tarvilik streikijate ja nende perekondade ainealine abistamine. Organiseerimatus töölistel palgavõitluse puhul ei oma aga mingit õigust ametiühingute rahalisele abile.

Tööliste ridadest ja ka mujalt on tulnud kuuldavale arvamisi, et kollektiivlepinguid saab sõlmida ka ametiühinguteta. Tööliste nimel kirjutavad lepingule alla töölistenõukogud või tööliste koosoleku poolt selleks valitud esitajad. Leping riputatakse käitise seinale, tööinspektor käib vahetevahel käitises ja asi on korras.

Nii lihtne see asi siiski ei ole. Esiteks Kollektiivlepingute seaduse (RT 33 — 1929) § 1 näeb ette, et tööliste poolt võib olla lepingu pooleks (kontraagendiks) ametiühing või mitu ametiühingut ja teiseks pooleks üksik tööandja, mitu tööandjat, tööandjate ühing või mitu tööandjate ühingut. Seega maksva seaduse järgi töölistenõukogu, n-n. tööliste esindajad või organiseerimatute tööliste grupid ei saa sõlmida tööandjaiga seadusepäraseid kollektiivlepinguid.

Siiski tähtis ei ole juriidiline takistus. Seda võib seaduse muutmisega kõrvaldada. Kuid kollektiivlepingute sõlmimine, nii et sellest töölised kasu saaksid, ei ole ametiühinguteta üldse mõeldavgi.

Töötüli puhul, töölised kas võitlevad töötingimuste parandamise eest või maksvate töötingimuste halvendamise vastu. Sel puhul tuleb pida tööandjaiga vaidlusi ja läbirääkimisi. On tähtis, et tööliste nõudmised ja seisukohad oleksid alati üksikasjaliselt koostatud (konkretiseeritud) ja põhjendatud juriidiliselt, rahvamajanduslikult jne. Oma nõudmisi ja seisukohti peab oskama ka kaitsta tööandjate ja avalikkuse ees. Peab silmas pidama ka taktikalisi küsimusi. Kõiki neid ülesandeid suudavad täita ainult ametiühingud.

Tihti tuleb ette töötülisid mitmes käitises korraga või kogu töoharus. Siis tuleb nõudmised, seisukohad ja taktika ühtlustada terve rea käitiste suhtes. Ei ole mõeldav, et organiseerimatus töölised saaksid sellega hakkama. See on ka tehniliselt juba raskepärane. Selleks peab jällegi olema ametiühing.

Siis veel. Kollektiivlepingu koostamine ei ole ühe päeva töö. Lepingute teksti ja sinna

juurde kuuluvate hinnakirjade koostamine nõuab aega ja andmeid. Kui streigi ajal hakatakse lepingut ja selle juurde kuuluvat hinnakirja koostama, siis võib see välja kukkuda pealiskaudne ja vigadega. Ja veel keerulisem on lugu siis, kui tegemist on mitme käitisega. Kuidas saadakse siis hakkama eeltöödega ja materjalide koostamisega kui ei ole ametiühingut.

Sellest kõigest nähtub, et lepingu koostamine, põhjendamine ja elluviimine ei ole üldse ametiühinguteta mõeldav.

Kõige raskem küsimus aga seisab kollektiivlepingute täitmise kontrollimises.

Tööliste ei ole tähtis see, et pannakse kirja kollektiivlepingusse seaduspärasest vormis paremad töötingimuste normid. Töölised on huvitatud sellest, et nad saaksid palka lepingu normidele vastavalt, ja üldse saaksid maitsta kollektiivlepingu hüvesid. Lepingu täitmine aga on olevat pidevast kontrollist. Sest on vana tõde, kus ei ole nõudjat, seal ei ole andjat, kus ei ole kaebajat, seal ei ole ka kohtumõistajat.

On selge, et tööandjad on huvitatud kollektiivlepingute rikkumisest, samuti nagu maksvate töökaitse seaduste rikkumisestki. Ja seadusi rikutakse seetõttu, et puudub pidev kontroll. Tööinspektorite kontrollist on vähe ja ei ole mõeldav, et igasse käitisse pannakse tööinspektor jälgima tööandja ja tööliste vahet. Ja organiseeritud töölised ei julge kaebust tõsta. Kui seda teevadki, siis selliselt, et neid kaebusi ei saa juriidiliselt rakedada, s. o. — ei ole võimalik kaebuse põhjal tööandjat vastutusele võtta. Organiseerimata tööline, kui ta salamahti kaebabki, soovib peagu alati, et tema isik jääks saladusse, mängust välja. Sel puhul aga ei ole kohtu ees selle kaebusega midagi teha. Ei saa süüd faktiliselt kindlaks teha.

Organiseeritud tööline on julgem. Kui rikutakse kollektiiv-

lepingut, teatab ametiühingu usaldusmees sellest ühingu juhatusele ühes tarvilikkude andmetega ja ametiühingu juhatuse seab tööliste õigused kas läbirääkimiste, tööinspektori või kohtu abil jalule.

Kollektiivlepingu elujõulikkus oleneb sellest, et organiseeritud töölised moodustavad sanktsiooni, garantii, lepingu täitmiseks. Liikmeskond valvab töökohtadel alata lepingu täitmise järgi.

Seda asjaolu peavad pidama silmas ka need ametiühingud, kes seni on sõlminud kollektiivlepingud. Nende ametiühingute igapäevases töös peab seisma tähtsal kohal kollektiivlepingute täitmise kontrollimise küsimus. Kui ametiühingu juhatuse ja liikmeskonna vahel on tihe pidev kontakt ja kui ametiühingud on massilised, siis kollektiivlepingute täitmine on kindlustatud.

Silmas tuleb pidada ka seda, et kollektiivlepinguid ei sõlmita igaveseks ajaks. Enamik lepinguid sõlmitakse aasta peale. Seega tuleb aegajalt ette lepingute pikendamisi ja muutmisi. Jällegi on siin tarvilik tugeva ametiühingu olemasolu.

Kokkuvõttes võib öelda seda, et kollektiivlepingute sõlmimine ja täitmine toetub ametiühingutele. Töölistel ei ole võimalik kasutada seda töötingimuste kindlaksmääramise otstarbekohast moodust ametiühinguteta.

Meie tööliikond on asunud kollektiivlepinguid ametiühingute abil ellu viima. Käesoleval aastal on kollektiivlepingute küsimus esile tulnud pea kõigis ametiühinguis. Senisõlmitud lepingud tõendavad, et meil on see töötingimuste korraldamise moodus praktiliselt teostatav ja et kollektiivlepingute abil on võimalik töötingimusi parandada.

Norra tööliste võiflus.

Ingvald Haugen.

Hiljuti kõneles Norra Meremeeste Liidu sekretär Ingvald Haugen, Helsingi ametiühinglaste poolt korraldatud koosolekul

Norra Töölispartei ja ametiühingute ühisest kriisiprogrammist ja selle teostamisest.

J. Haugen on kauaaegne Norra töölisliikumise tegelasi.

Norra tööliste praeguse võitlus- või kriisiprogrammi mõistmiseks on tarvilik ülevaade lähemast minevikust. Selleks selgitaski ta lühidalt seda lagunemist, mis sündis Norra Töölisparteiis kui see lahkus kommunistlikust internatsionaalist 1923. aastal. Juba enne seda sotsiaaldemokraatidel oli iseseisev partei. Aga nüüd, kui Töölispartei lahkus kominternist, tähendas see ka kominterni pooldajate lahkumist. Töölispartei mõistis,

kui Norra töölised ei ühine, siis reaktsioon purustab tööliikonda.

Seepärast partei võttis omaks tööliiklasi ühendamise püüde. 1927. a. liitusidki sotsiaaldemokraadid Töölisparteiiga ja tööliiklasi ühtluse suunas oli astunud tubli samm. Selle järelduseks oli, et samal aastal riigipäeva valimistel saavutati tähelepanuvääriv võit. See andis uut usku ja julgust.

Ametiühingulises liikumises oli ühtlus püsinud

ja seesmine opositsioon oli suhteliselt nõrk. 1928. a. korraldasid tööandjad suurrrünaku ametiühingulise liikumise hävitamiseks. Töölised vastasrinda katsuti murda eriliste seadustega. Aga sellest hoolimata trükitöölised ja ehitustöölised streikisid, võitlesid eriti ameti-

ühingulise liikumise vastu sihitud surveabinõude vastu, ning need seadused tegelikult kaotasid oma jõu töölisklassi võimsa võitluse tõttu. 1929. a. siiski pandi maksma ametiühingulise liikumise vastu n. n. töövahenduse seadus. Selle vastu on küll võideldud aga tagajärjetult.

1930. a. toimusid jälle riigipäeva valimised. Neis töölisklass kaotas 12 kohta. See kaotus oli tingitud sellest, et ees olid suured töövõitlused ja ametiühingud kinnitasid kõik tähelepanu neile. Võib märkida ühtlasi seda, et ametiühinguis üldiselt ei pandud rõhku töölisklassi võitluse poliitilisel alal. Kuidas saatuslikult poliitiline ükskõiksus tabab end ka ametiühinglastele, seda kogesid Norra töölised. Kui kodanlus nägi töölispartei kaotust valimistel, järgnes tööandjate hoolimatu pealetung tööliste palkadele. Näiteks, merimeeste palkade alandamist nõuti 20% võrra. Samuti muudel aladel nõuti palkade alandamist. Selles võitluses said Norra tööandjad toetust kogu Põhjamaade tööandjate liidult.

Kuigi meie vastaseiks olid nelja maa tööandjad, siiski meie organisatsioone ei suudetud hävitada.

Me tulime võitjatena välja võitlusest, mis läks ametiühinguile maksma 20 milj. krooni (Norra krooni). Mõnedel aladel palgad vähenesid ainult 4%. Kuid reaktsiooniline seadusandlus jätkus. 1932. a. pandi maksma n. n. boikotiseadus, mis keelab boikoti ühenduses majandusliku võitlusega. Seaduse rikkumist võidakse karistada 25.000—100.000 krooniga. Sellega sihti kahtlemata organisatsioonide hävimisele.

Sellest näeme, kuidas poliitiline lüüasaamine annab kohe tunda ka ametiühingulises liikumises.

Samuti ka iga tähelepanuvääriv võit ametiühingulises liikumises mõjutab vastavalt poliitilist võitlust. Reaktsiooniliste rünnakute eel otsiti tõsiselt abinõusid maksva töövahenduse seaduse kaotamiseks. Räägiti üldstreigistki. Lõpuks jõuti seisukohale, et Töölispartei aktsioone tuleb toetada ja valmistuda ühiseks vastulöögi. Ametiühingute juhtkond otsustas kõik omad jõud tarbekorral anda partei käsutusse.

Nüüd Norra tööliskond on võtnud omaks erilise kriisiprogrammi.

Selle otstarve on tähelepanu juhtida ka väikepõllupidajate ja kalurite hädadele ning neid kaasa tõmmata tööstigese ühisesse võitlusrindesse. On jõutud selgusele, kui töölisklass tahab takistada reaktsiooni ja seda võita, peab selleks saama liitlasi. Tööstustöölised üksi ei ole võimelised selleks, nende jõud on liiga nõrk. Meil on näiteks 90.000 väikekalurit, kes on kõige kehvemad elanikud Norras. Kriisiprogrammis nõutakse nende seisukorra parandamist laenu alal ja konservitööstuste vahetalituse lõpetamist. Näit., kui kalurid saavad kaladest 8—12 ööri kilolt, võetakse tarvitajalt 80 ööri — 1 kroon. Kalurite riisumise vastu peab nüüd Töölispartei otsustavat võitlust. Ja sellega on meil võimalus saada ka-

lureid parteisse, mille tagajärjena võime saada ainult nende abiga maapäevale 6 kohta lisaks, mis praeguseid võimuvahetekordi arvesse võttes tähendaks enamust. Samuti kui kalureile, pööratakse kriisiprogrammis tähelepanu väikepõllupidajatele. Suur hulk neist on oksjonite tagajärjel kaotanud oma maa ja kodu. Teisi ähvardab sama hädaoht. Töölispartei nõuab neilegi laenuprotsendi alandamist (3%-ni), asundamiseks maad ning otsest abi elumajade ja kõrvalhoonete ehitamiseks.

Sarnaseid mitteproletaarseid kihte peab töölisklass saama oma liitlasiks.

Kui saatuslikuks võib osutuda nende liitlaste hooletusse jätmine, näitasid meile Austria sündmused. Seal Töölisparteil oli suur mõju tööstusproletariaadile, kuid seda ei püütud laiendada väikepõllupidajatele. Töölisklass purustati, kuna ta ei leidnud toetust maalt, mis oli reaktsiooni käsutuses. Kui väikepõllupidajad oleksid liitunud proletariaadiga, poleks ühist võitlusrinnet suudetud lüüa.

Norras tahab töölisklass sammuda edasi ja seks ta otsib liitlasi. Nii kalureile kui ka väikepõllupidajatele on kodanlased annud valimise eel suuri lubadusi, kuid neid lubadusi ei ole täidetud. Töölispartei lubab nüüd ka võidelda nende huvide eest ja ta teeb ka seda. Selleks ongi kriisiprogramm. 1933. a. läksime esimest korda valimistele kriisiprogrammiga ja selle tulemusena

partei saavutas maapäeval 48 koha asemel 69 kohta.

Kriisiprogrammi on koostanud partei paremad jõud ja see on mõeldud vähehaaval teostamiseks. Kriisiprogramm ei ole meile mingi spekulatsioon, vaid võitleme tõsiselt selle elluviimise eest. Seda võib võtta kokku lööklausesse:

kogu rahvas tööle.

See ei tähenda aga ainult seda, et töötud peavad saama tööd, vaid ka seda, et kalureile, väikepõllupidajatele ja ka muile väikeettevõtjatele peab antama töötamise ja äraelamise võimalused. Selleks nõutakse kalastamise toetamiseks 8 milj. krooni, samuti asundustegevuse toetamist ja laenuolude kergendust. Kogu kriisiprogramm tähendab 60 milj. krooni lisakulusid eelarves. Tekib küsimus:

kust saadakse raha?

Kriisiprogrammis leiame vastuse ka sellele küsimusele, nimelt sõjaväe kulude piiramine, suurkapitali maksustamine ja luksusainete tolli tõstmine. Kui neist sissetulekuist ei peaks jatkuma, siis ka läbikäigumaksu sisseadmine.

Kui möödunud sügisel astus kokku ametiühingute kongress, jälgiti seda suure huviga. Kodanlased lootsid, et tööliskond lükkaks tagasi kriisiprogrammi, aga see kiideti heaks üksmeelselt.

Kongress nõudis ühtlasi, et Töölispartei võtaks valitsuse juhtimise endale.

Selleski küsimuses oldi üksmeelsed.

Järgnesid võitlused kollektiivlepingute eest.

Need õnnestusidki ja lisaks saavutati määrus, et organisatsiooni usaldusmehed töökohtades on kaitstud — neid ei saa vallandada. Hulk teisigi paremusi on saavutatud. Tööandjail tuli alistuda, ühtlasi langes ka kodanline valitsus.

Nüüd tekkis küsimus: mida teha? Tööliskond nõudis valitsusvõimu Töölisparteiile ja seda pakuti nüüd. Varemalt oldi kindlalt sellel seisukohal, et tööliskond ei tohi moodustada vähemusvalitsust. Kriisiprogrammi pidi aga valitsus kinnitama. Poleks töölispartei moodustanud valitsust, oleks saadud vanameelsete põllupidajate valitsus. Neil kaalutlusil võttis Töölispartei valitsuse moodustamise endale.

Agaga Töölispartei mehed ei ole valitsusse läinud ainult istuma.

Tuleval aastal on jälle valimised. Riigipäeva kokkuastumise ajaks koostab valitsus rohkelt ettepanekuid, milledega püütakse kriisiprogrammi teostamisele. Riigipäevalt nõutakse nende heakskiitmist. Kui seda ei tehta ja valitsus langeb, siis ta langeb valimiste eel. Norra rahvas võib siis näha, et Töölisparteid peab toetama, kui tahetakse pääseda ummikust.

Võib öelda, et valitsuspoliitika innustunud poolehoidja on olnud Tranmael. Kui on ilmnenud kahtlusi selle poliitika vastu, siis on Tranmael seletanud,

et see poliitika, mis oli õige möödunud aastal, ei ole seda enam käesoleval aastal ja käesoleva aasta poliitika ei ole õige enam tuleval aastal.

Poliitikat tuleb kohandada oludele. Meil tuleb minna edasi igasuguste abinõudega. Tagatiseks, et valitsus täidaks töölise tahtmist, on valitsus ametiühingute nõudmisel kaks nende usaldusmeest, kes on kohustatud aru andma ametiühingule. Nemad informeerivad ametiühinguid kõigest valitsuse kavatsust ja sellega on meil kontrollimise võimalus. Saksas tehti see viga, et kui mõned isikud kord valiti, näiteks, parlamenti, siis nad olid eluagssed parlamendimehed, tegid nad siis ka mis tahes.

Nad olid vabad masside kontrollist ja tagajärjed on meil teada.

Meie ei poolda sarnast poliitikat, vaid kontrollime parlamendis ja valitsuses olevaid mehi. Kui me nõudeid ei täideta, peavad need mehed lahkuma ja aset andma teistele. Oleks lubamatu, kui ametiühinguline liikumine jätkaks parlamendimehed rahusse ja vabaks igasugusest kontrollist. Meil ametiühinglased kuuluvad Töölisparteiisse ja ka seal on meil määrav võim. Mida me tahame, see ka sünnib. Nüüd on ametiühingud asunud kalurite organiseerimisele. Maikuu keskpaigas peetud kalurite kongressil otsustati õhutada kalureid astuma kodanlistesse kalurite ühinguisse. Me vallutame need. Samuti väikepõllupidajaid ja järgmistel valimistel läheme vastu kindlale võidule.

Töölise kriisiprogrammiga ühenduses võib märgata ka vastupidiseid meeleolusid. Juhitakse tähelepanu nimelt sellele, et läbikäigumaksu sisseseadmine tõstab mõnede tarbeainete hindu ja püütakse töölisele seletada, et programmi teostamine tõukab neid veel suuremasse hädasse. Agaga võetagu arvesse, et siis kogu rahvas saab tööd ja töölised, kes nüüd maksavad makse töötute elatamiseks, samuti ametiühinglased oma organisatsioonides maksavad lisamakse töötute liigete abistamiseks, pääsevad lisa maksukoormast programmi teostumisel. Nii siis tarbeainete hindade tõusuga, tööpuuduse kadumisel, ei kaota tööliskond midagi, vaid vasutpidi. Kuigi kriisiprogrammi teostamine toob esile kahtlevaidki meeleolusid, ei ole meil karta pettumist, kui me kontrollime parteid ja tema esindajate kaudu valitsust. Me oleme teisel seisukohal, kui selles suhtes ollakse Taanis, Rootsis ja Soomes. Valitsuspoliitika lõpuks on meie käes ja sellepärast meil ei tarvitse karta.

Kontrollimatule „nõiajooksule“ Norra töölised ei lähe.

Kavakindla, hoolsale massikontrollile alluvas poliitikaga, me hangime tööliskonnale liitlasi ja lööme ähvardava fašismi otsustavalt tagasi.

Rahvamajanduse elustamise väljavaateid.

Jätkame rahvamajanduse elustamise kava selgitamist (v. „Töölise Hääl“ nr. nr. 3,5,7).

Tööstus vajab korraldavat kätt.

Tööstus Eestis on võrreldes muu maailmaga tublisti maha jäänud. See oli ka loomulik: töölise madalad palgad ja tollikaitse kindlustavad töösturile niikuinii suurkasusid, ja tööstuse arendamiseks vajalikud kapitalid on maalt ära auranud. Viimasel ajal kogunenud kapitale ei oska aga meie eraalgatus kasutada ja nad kuhjuvad pankadesse.

Siin on vaja korraldavat kätt, tootmist tuleb paremini korraldada ja tõsta tööstuse tehnilist taset, siis tõuseb tööstuse kui ka iga üksiku töölise tootmisvõime.

Kuid mitte ainult selles ei seisa asi. Praegugi saavutatakse teatud edusammud tööstuse alal; kuid nad ei läheks kasuks töölisele ega tarvitajale, kuna töölise palk jääb madalaks ja kauba-

hind kõrgeks. Rahva ostujõud ei suurene ja rahvamajandus ei pääse välja ummikust.

Siin peab tulema muutus.

Töölise palgatase on praegu märksa madalam, kui see rahvamajanduslikult on õigustatud — ja majanduskavast on rahvale kasu vaid siis, kui tööstuse arendamisega koos käib järjest suurenev palgatõus ja kaubahinna alanemine.

Tööstuse arendamist on võimalik ja tarvilik teostada kolmes suunas:

- 1) olemasoleva tööstuse *ümberkorraldamine*,
- 2) *odava energia muretsemine*,
- 3) *uute tööstussaaduste tootmine ja uute tööstusalade loomine*.

Mitmel alal on meil tööstus niivõrd maha jäänud, et tema paremale järjele seadmiseks on vaja eriteadlasi tööle panna, ilma ei oleks tarvis kulutada kapitale.

Tööstuse tehnilise taseme tõstmiseks on juba vaja kapitale. Neid aga annab rahvamajanduse elustamise kava riigi kätte. Ja see on kõige viljakam raha kulutamise viis, sest ta viib kaubahinna alanemisele ja iga kodaniku, eriti aga töötava inimese ostujõu tõstmisele ning elujärje parandamisele.

Tööjõu odavuse asemele tulgu — energia odavus!

See on majanduse elustamise kava üks tähtsamaid nõudmisi. Kõige odavam energia on — elekter. On selge, et peame viivitamatult asuma Eesti elektrofitseerimisele.

Elektrofitseerimist tehakse praegu peagu igal pool,

kus selleks on vähemadki eeldused, — nii suurtes kui väikestes maades. Venemaal ja Inglismaal, Iiris ja Türgis. Järjekindlalt käivad koos maailmakonverentsid, kus arutatakse selle asja edasi viimise teid, — sest elektrist on saamas moodsa majandusarengu üks põhialus.

Elektrofitseerimise kava

kallal on meil eeltõid juba tehtud. Tavaliselt arvatakse, et siin on tegemist vaid Narva kose tööle rakendamisega. See pole õige. Eesti elektrofitseerimiseks tuleb tööle rakendada Eesti vee-

jõud ja kütteained (põlevkivi, turvas) ühise kava kohaselt.

Sellega tehakse odavat elektrit tööstusele, põllumajandusele ning elanikkudele igal pool kättesaadavaks.

Kas jätkub selleks raha?

10 miljoni krooni — 1 miljard senti: see on ümmarguselt summa, mis tarvilik näiteks Narva kose väljaehitamiseks. See summa on 20—30 korda vähem, kui väljamaale viidud miljardid.

Kuid meie ei tarvitse sugugi kogu raha välja panna enne, kui töö on valmis ja hakkab ennast tasuma: on võimalik

vastavad masinad ja sisseseaded

saada võlgu, — nii alati tehakse, kui üks maa hakkab arendama oma tööstust, — ja müüjad on sellega nõus, sest nende mure on — leida oma masinatele praegusel kriisiajal üldse ostjaid. Nii osutub aastas tarvisminev summa võrdlemisi tagasihoidlikuks — umbes 200 miljonit senti.

Elekter on kõige odavam energia maailmas,

elektrile üleminek lubaks praegustele tööstustele alandada hindu ja kõrgendada palku, ning kergendada uute tööstusalade asutamist.

Meie toorainete alusel võib tekkida tugev tööstus.

Tõsi, meil puuduvad raud, kivistüsi, nafta, — kuid tehnika areng käib peadpööritava kiirusega edasi — ja loob uusi väärtusi seal, kus seda enne ei teatud loota. Meie oludes on eriti suured

keemiatööstuse väljavaated.

Nagu Saksamaal toodetakse praegu värve kivistüsi turbast, mis 50 aasta eest oli veel tundmata asi, nii võib meilgi meie tehnika leidlikkus avastada uusi võimalusi. Ka praegu, kus tööstuslik uurimine on hooletusse jäetud — on juba avastatud suured väljavaated meie loodussaaduste kasutamiseks.

Põlevkivi alal tehakse kogu aeg edusamme,

mida jälgivad suurima huviga kogu maailma teadlased. Meil saavutatakse põlevkivist mitmesuguseid tarbeaineid: bensiini, mootorõli, asfalti, immutusõli,

raualakki ja teisi, rääkimata kütte-õlist. Kuid selle tööstuse tehniline areng on alles algastmes. On vaja veel suurema hooga teha tehnilisi uurimisi, et ära kasutada kõik meie põlevkivis peituvad võimalused.

Meie põlevkivi on paremaid maailmas. Tuleb tõsta saaduste kvaliteeti, kui ka toota uued saadused, milleks teadlaste arvates on olemas suured võimalused.

Meie kipsist on võimalik toota väevellhapet.

Teine meie kütteaine, mis alles on tuleviku lävel, on turvas. Turbasöest saab hea kütteaine, mis oma odavuse tõttu võib võistelda kivisöega Balti ja Skandinaavia turgudel.

Suur tulevik on kunstiidi tööstusel, mis meil sootuks puudub (on olemas ainult kunstiidiiride tööstus).

Veel mõned näited:

Kui need tehnilised ülesanded on lahendatud ning on leitud küllalt odavaid ainete tootmisviise, tekib meil tugev tööstus, ka eksporttööstus.

Töötarvitus tööstuses suureneb siis ja töölistel ei maksa siis karta vabriku väravate taha jäämist: ta leiab endale alati tööd.

Ainult tuleb tehnikud ja insenerid tööle panna, — nii nagu tegi seda suurte tagajärgedega Nõukogude Liit. Peab tulema lõpp olukorrale, kus tehnikateadlased kannatavad tööpuuduse all samal ajal, kus rahvas tungivalt vajab nende tööd:

**sest tehnikud loovad uued avarad
töövõimalused.**

Ühtlasi aga tuleb mõelda sellele, et korraldada meie põllumajandust, muutes selle kriisikindlaks ja arenguvõi-

melisemaks. Sellepärast ongi majanduse elustamise kavas tähtsal kohal

**tööstuse ja põllumajanduse uurimise
instituudi ellukutsumine.**

Sellelaolisi asutusi on kõige rohkem Nõukogude Liidus, kuid neid on ka mujal, näit. Saksamaal: nad on hädatarvilikud igal pool, kus ei taheta usaldada

**majanduse arenemist pimedade juhuse
ja spekulantide tujude hooleks.**

Poolteist kuud peale rahvamajanduse elustamise kava vastuvõtmist E. Töölisühingute Keskliidu nõukogus, asutati vastava dekreediga konjunktuur-instituut.

Kuid selle instituudi töö korraldajateks on kutsutud „vabamajanduse“ ringkonnad — töösturid ja suurkaupmehed, kuna töölisi sinna ei lastud; sellele instituudile pole ka kindlustatud õigete andmete hankimine. Pealegi piirdub see instituut ainult konjunktuuri, s. o. turuolukorra uurimisega. Sinna kutsutakse tööle vaid majandusteadlased.

Hädavajalik on aga panna tööle agronoomid ja insenerid meie põllumajanduse ja tööstuse arenemise võimaluste selgitamiseks.

Liiklemise korraldamine.

Ka sel alal on plaanikindel juhtimine hädavajalik.

Raudtee tegevus muutugu edukamaks mitte teenijate palkade arvel, vaid siingi peab sündima töökorralduse parandamine ühes tööpäeva lühendamisega.

Autobuseliinid riigi kätte ja liiklemise juhtimiseks ühine keskus.

1905. a. mälestusi.

K. Kiimann.

Raudteelaste nõudmised ei leidnud väarikat vastukaja valitsusesitajate juures; neid peeti liiga krõbedateks ja võeti Vitte ja Hilкови poolt vastu suurima põlastusega — nad „vilitasid“ nende peale.

„Te olete hullud,“ käratas Ports-

mouthi kangelane delegatsioonile, „see ei ole muud kui mäss, see on väljakutse valitsusele! Meil jätkub veel võllaid ja telegrahviposte teie jaoks.“

Delegatsioon lahkus, et kaaluda kuidas reageerida sarnasele vastuvõtule. Jäi üksainsam tee ja see oli jõud jõu

vastu panna. Raudteelaste saadikud ei olnud kindlad oma jõusse, sest polnud ju veel sarnast katset tehtud, kus tuli käsitada jõudu. Aga pidi ju kord esimehe proov tehtama.

Telegrahviaparaadid algasid klõbistama punkt, kriips, kriips, kriips, punkt, punkt ja neid punkte ja kriipse lugesid tuhandete verstade taga teised ja kirjutasid need ümber. Proov algas!

Vitte-Hilkovi vilele vastasid vedurid 12. oktoobril kui ühest kõrist: „Meie nõuame erakorraliste määruste ja seaduste ning surmanuhtluse ärakaotamist; meie nõuame kodanlist vabadust, asutava kogu kokkukutsumist, nõuame seltsimeeste puutumatumust; meie, Sõsrano — Vjasemi, Harkov — Nikolajevi, Rjasano — Uraali, Sevastopol — Ekaterinoslaavi vedurite vilesid teie viled ei suuda vilistada üle!!!“

Järgnes surmavaikus.

Ei kostnud mainitud raudteedel ei vilet, ei rongi müra, ei ka jaamade kellalööke.

Seda vaikust nimetab vene suurrevolutsiooni ajalugu — suurstreigiks.

Vabrikud üle laia Venemaa lasid auru välja. Harkovi tänavail püstitatakse barrikaade, äridest võetakse relvad väevõimuga... Algab heitlus.

13. oktoobril otsustab tehnoloogia-instituudis kokku tulnud rahvas ellu kutsuda Tööliste Saadikute Nõukogu.

Viimane sai nimetatud tööliste valitsuseks. Temas olid esindatud: 42 suurtehas, 3 ametiühingut (trükitöölise, äriteenijate ja kontoriametnikkude ühingud) jne.; peale selle: 6 asemikku sotsial. parteidest, 3 esindajat sotsialistide-revolutsionääride partei poolt.

Esimeseks „seaduseks“ oli: „Kuni tööseisaku lõpuni ei pea ükski tööline maksma üüri korteri eest; poodides võlg võetud kaupade eest mitte maksta.“

Selle seaduse toob ära samal päeval ilmunud T. S. N. häälkandja.

Talupojad, kes olid harjunud oma põllusaadusi turustama raudteejaamades, ei leia aga ostjaid. Nii mõnigi lõi risti ette ja küsis: „Mis nüüd lahti on?“

Mõistatus selgus aga peagi, sest tehastrate töölised kandsid selle eest hoolt. Algab talupoegade üldstreik. See aga ei piirdu töölt loobumisega, vaid siin

asutakse mõisnikkude maid oma vahel jagama: maa kuuluda Jumalale, aga mitte mõisnikele. Jumala tahtmine olevat ka rahva tahtmine, samuti ei kuulu ka metsad mõisnikele, vaid rahvale. Vili aitades jaotatakse samuti ära. Samas arvamises on talupojad 99 kreisis korraga. „Maad ja metsad tagasi!“

13. oktoobril ulatub ka raudteelaste streik Tallinnase. Estonia (nüüd Tööliste teater) saalis peavad raudteelased koosolekut, kus võetakse vastu otsus: streik kestku niikaua kuni saadud on nõudmiste rahuldamise teade Peterburgist.

14. oktoobril algab streik kõigis tehasetes, küll vabatahtlikult, küll sunniviisil lastakse aur välja. Ei suutnud ka sõjaväepatrull gaasivabriku auru kinni hoida katlais, ka siin said ventiilid lahti keeratud. Linn oli pime. Ainsamaks valgustushallikaks oli saksa teatri hoone Veneturul, mis oli leekides.

Rahvamass purustab Harju tänaval poode, Nunne tänaval sõjariistadeäri, mõned „kasennaja vinnaja lavka'd“. On kokkupõrkeid politseiga.

Tallinna linnaisad astuvad kokku, et nõu pidada, et abinõu leida, mis kaitseks linna ja ta elanike varandust. Tööliste saadikud leiavad selle ja ütlevad: lastagu poliitvangid vabaks, koristatagu sõjaväeline valve linnast, siis võtavad töölisel vastutuse enda peale. Kuberner, kellele need nõudmised teatavaks tehti, vabastas ka poliitvangid. Linnavolinikud ja -valitsus tundsid suurt rõõmu, kui tööliste saadikute käsul 15. oktoobril gaasilaternad jälle valgust näitama hakkasid.

Töölised ei nõustu ainult kohuste täitmisega, vaid nõuavad ka teatud tasu linna kaitsmise eest, missugune nõudmine ka esitatakse linnavolikogule. Linnakaitsjad saagu linna poolt ka ülespidamist, ka muretsetagu kaitsjaile linna kulul sõjariistad. Mis pagana kaitsja sa oled, kui sul puudub kaitseks relv. Rahvas tormab raatuse ette, et neid nõudmisi üle anda asjaomastele võimudele, kes parajasti koos on.

Miiting miitingu järele: küll Lausmanni heinamaal, küll Dvigateli vaguni-kuuris, küll Volta treiereis ja Viigandi

katlamajas. Kõikjal arutatakse küsimust, kuidas edaspidi tegutseda, kuidas pääseda võimule, kuidas kukutada vihatud tsaar troonilt. Tsaar on süüdi kõi-

ges: Tšusima lahingu kaotamises, Mukdeni verepulmas ja samuti Port-Arturi langemises. Tsaari vihati kui viimast peletist.

Õpingid ja nende fookorraldus.

1.

Mõnigi töolisliikumise osa võttev tööline on hankinud teadmisi ja tarvisminevaid oskusi. Kogemustel on alati suur väärtus, eriti õppimisega saavutatud teadmised on seda väärtuslikumad, mida enam inimene on ise kogenud ja mida enam on tal tähelepanekuid.

Kuid kogemuste varal omandatud teadmistest ei piisa nüüdsel ajal.

On palju selliseid teadmisi, mida üksik ei suuda oma kogemustega ega juurdlemistega seletada, kuna selleks ei jatku küllaldaselt aega, ja töölisel tihtigi vastavaid eelteadmisi. Selleks on otstarbekam hankida teiste poolt varem selgitatud uurimusi, mis aga nõuab järjekindlat õpingut. Arvestades asjaolu, et ainult väikesel protsendil on võimaldatud enam-vähem korraldiku hariduse saamine koolis, kui ka seda, et kodanlikes koolis omandatud teadmisi ei saa tihti rakendada ühiskondlike nähete mõistmiseks, tuleb enam rõhku panna iseõppimisele.

Mis on siis iseõppimine ja milline tähtsus sel on,

selleks siin vaid mõned märged. Iseõppimine võib sündida järjekindla lugemisega kui ka kursuste või loengute varal. Iseõppimine erineb koolisõppimisest kõigepealt sel teel, et siin peab õppija tegutsema iseseisvalt, ega saa toetuda õpetajale, tema õpingu suuna määravad ära igapäevase elu tarbed ja õppija isiklikud huvid. Iseõppimisel on aga mõned raskused, esiteks juba raamatute kallid hind kui ka raamatute valik. Õppija võib valida raamatu, mis talle sobimatu, mille tõttu väsib ja katkestab õppimise. Üksikõppimine üldiselt nõuab suurt tahtejõudu ja kannatust. Et neid raskusi vältida, on kujunenud vastav õppimise viis — õping.

Õpingi tööd võib mitmeti soovitada iseõppijaile,

nii majanduslikult kui ka töö tulemustelt. Tarvisminevad raamatud võib õpingis muretse- da koos, samuti õpitav aine, mis raske käsitada ühele, on kergemini arusaadav teisele, ja võib siin aidata kaasõppijat. Kuid õping ei ole kuidagi vastolus üksikõppimisega, vaid vastupidi, õpingi töö algab ka koduse ettevalmistusega. Ka mõni õpinglane, kes varem pole harrastanud õppimist, innustab õpingi tööst ja jätkab endaarengut.

Õpingi tähtsus töölisorganisatsioonidele.

Massiliikumisele iseloomulik ja meiegi töölisliikumise aluseks on hullkade kasvatamine ja

teadvustamine. Aga ühes sellega kui majanduslikud ja ühiskondlikud suhted on muutunud, on tulnud töölisorganisatsioonidele ikka uusi ülesandeid. Praegusel ajal on igal üksikul liikmel oma ülesanded, iga liige peab olema teadlik tööst, mida ta teeb. Organisatsioonide usaldusmehed peavad olema võimelised juhtima organisatsiooni majanduselu kui ka üldist tegevust. Usaldusmehed peavad tihti iseseisvalt lahendama ühiskondlikke küsimusi ja neid selgitama liikmeile. Selleks kõigeiks on vaja inimesi, kes õpingute teel jõuavad nii kaugele. Mille poolest on siis just õpingid töölisorganisatsioonidele kõige vastuvõetavamad, selleks mõned märgused:

Õpinge võib asutada eriliste tingimusteta, selleks pole vaja palju eelteadmisi, ka majanduslikud raskused ei ole takistuseks.

Õpingis innustavad, toetavad ja avitavad õpinglased üksteist.

Teadlikumad ja kogenenumad võivad täiendada ja selgitada, mis jäänud mõnele arusaamatuks. Õping hangib tarvisminevad raamatud liikmete ühisel jõul, mis üksikule liikmeile suureks kergenduseks, mõnel juhtumil võib raamatuid laenata E. Tööliste Haridusliidult. Õpingi töö lõppedes raamatud peaksid jääma vastavale organisatsioonile, kes õpingi korraldab, ühtlasi ka kasutamiseks edaspidiseks õpingi tööks. Õping võib oma huvitava ainevalikuga ja järjekindla tööga

tõmmata uusi liikmeid organisatsiooni ja tööle rakendamiseks neid kindlasti siduda töölisliikumisega.

Õpingi sisemine korraldus.

Õping on väike rühmitus inimesi, kelle peaülesanne on kergendada iseõppimist ühistööga ja vastastikkuse abiga. See on siis harilikus mõttes väike ühing. Kuid õping ei tohi saada takistuseks muule organisatsioonitööle, vaid töötama sellega täiesti käsikäes. Õping peab esitama ühingule aruandeid ja tegevuse ülevaateid. Eri liikmemaksu õpingi liikmeile pole soovitatav määrata. E. Tööliste Haridusliidu kavade järgi asutavad õpinge igasugused töölisühingud, nii ametiühingud, maatööraha ühingud, töölisspordi seltsid jne. Mitme kohapealse ühingu liikmed võivad õpingi asutamiseks ka liituda, kui ühinguis üksikult pole vastavat arvu asjast huvitatuid.

Õpingi asjaajamist juhib ringi juhatus, kuhu kuuluvad ringijuht ja sekretär.

Õpingi töö kestvus.

Ringi töö algab normaalselt sügisel septembris või oktoobris, lõpeb kevadel aprilli või mai kuus. Kui õping algab tegevust juba va-

rem olevate Tööliste Haridusliidu kavade järgi, tuleb uue õpiringi alustamisest teatada E. Tööliste Haridusliidule.

Õpiringide liikmed.

Õpiringi alustamist ei tohi edasi lükata kui on vähemalt 5 liiget, teiselt poolt õpiringi tööd ei tohi katkestada kui on vähemalt 5 liiget, kes soovivad tööd jätkata.

Normaalne õpiringi liikmet arv ei tõuse üle 20-ne.

Kogemused räägivad, et väiksema koostisega õpiringid annavad paremaid tagajärgi. Suurel koostisel on alati see hädapaht, et vähem huvitatud liikmed jäävad kõrvale õpingu tegevusest, jäävad vaid passiivseiks pealtkuulajaks, mis täiesti vastolus õpiringi põhimõtetele. Samuti käsitatakse suure koostisega õpiringis ainet pealiskaudsemalt, mis vastuvõtmata neile seltsimeestele, kes tahavad teha põhjalikku ja tõsist tööd. Neil põhjustel loidus võib areneda nii kaugele, et ringi tööst kõrvale jäänud liikmed täiesti eemalduvad õpiringi tööst.

Õpiringi kõige sobivam liikmete arv on 10—15, millise arvu juures kõigil võimalik end väljendada, sel kombel saavad õpiringlased ühtlasi üksteise õpimeetotidtega ja vaatlusviisidega tuttavaks. Tuleks silmas pida asjaolu, et õpiringis töötaks võimalikult ühtlaste huvidega inimesed.

Õpiringi juht.

Töölisõpiringi juht on harilikult keegi seltsimees õpiringist. Õpiringi juht ei pea olema märgatavalt rohkem õppinud kui teised, kuigi see on suureks abiks. Tähtsam on see, et ta on sest ainest huvitatud. Kui juht on agar, kohusetundelik, organisatsiooni armastaja seltsimees, võib tal ülesanne hästi õnnestuda, kuigi tal puuduvad suuremad teadmised, kui teistel õpiringlastel. Ringi töö on suur edu, kui mitte ainult juht, vaid kõik teevad oma ülesandeks innustada teisi töös ja võtma osa läbi- rääkimistest. Õpiringi juhi ülesannetesse kuulub õppekavade läbivaatamine ja läbi töötamine.

Kui õpitöö on alanud, on juhi kohus hoolit- sedita selle eest, et

liikmed korrapäraselt käivad istungeil.

Ringi juht määrab (parem muidugi vabal kokkuleppel) kõigile referaadid, hoolitseb selle eest, et läbiraäkimistest võimalikult kõik võtaksid osa, et keegi osavõtjast ei jääks kõrvale õpiringi tööst. Õpingu töö peab toimuma plaanikindlalt, varem kindlaks määratud kava järgi.

Õpiringide juhtide ettevalmistamisest.

Ringi juhi küsimus ei ole sellega veel lahendatud, et leitakse seltsimees, kes on innustunud õppimisest. Kõigepealt valitu peab võtma oma ülesannet tõsiselt, ning tal pole vaja olla liialt tagasihoidlik ega alahindama oma võimeid. Ringi juht peab põhjalikult tutvuma õppekavaga ja püüdma tutvuda ka üldiselt õpiringi tööga. Kui tullakse lihtsalt kokku õpiringi asutamise kavatsusega, ning õpiringi ai-

ne alles valimata, on juhi kohus tutvustada ja anda seletust ka teistele mitmesuguste õpiringide kavade kohta, et võidakse valida õpiring, mis neid kõige enam huvitab. Eriti peab õpiringi juht valmistuma ette igaks istungiks, et isegi referendi puudumisel (millest referent on kohustatud teatama ette) võiks täita selle ülesandeid.

Ringi juht on alul tihtigi abitu oma tegevuses, kuna tal puuduvad vastavad kogemused. Sellepärast ta peabki olema innustatud ja täpne, et omada ka kiiresti praktilisi teadmisi. Praktilisi teadmisi nõuavad nii sobiva aine ja selle juure kuuluva õppeviisi valimine, õpikoosolekute õnnestunud juhtimine kui ka mõned muud asjaolud, mis esile kerkivad õpiringi töö juures.

Nii raskelt ja keeruliselt kui õpiringi alustamine tundubki, vähemalt selle juhi küsimus, on praegustes oludes siiski kerge otsustada. Lihtsalt, see otsustatakse, nagu mainitud, valides sobivam ja innukam seltsimeeste hulgast, ja selliseid on igas organisatsioonis.

Sekretär.

Õpiringi juhi lähedasem abiline on sekretär. Tema ülesanne on aidata juhti töökava koostamisel. Sekretär protokollib õpiringi ametlike istungeid (iga töökoosolekut). Igal õpiringil olgu oma protokolliraamat. Protokollivad kõik õpiringlased järjekorras, mille eest hoolitseb sekretär, kui ka selle eest, et protokollija korralikult täidaks oma ülesandeid, andes algajale vastavaid seletusi ja juhiseid. Kui ettekanded on kirjalikud, oleks soovitatav jätta neid õpiringi kausta, kust neid järgmine õpiring võib kasutada. Sekretär märgib alati üles osavõtjad ja esineb sellest õpiringi töö lõpul aruandega. Õpiringi töö aruandest ühe eksemplari saadab E. T. Haridusliidule.

Õppevahendid.

Õpiringis tähtsamaks õppevahendiks on raamat, kuna õpiringi töö peamiselt põhjenebki raamatute lugemisel. Õpiringis tarvitavad raamatud jagatakse peamiselt kahte liiki:

põhiraamatud ja täiendavad raamatud

või nagu kavades märgitud allikad ja lisa. Kuigi õpiringi töö põhjeneb põhiraamatuil, käsitatakse ka lisaraamatuid paralleelselt õpingu töös. Põhiraamatud ei tohiks olla raskepärased ning peaksid olema kõigile õpiringlastele kättesaadavad. Arvestades eestikeelse materjaliga, õpiringide kavade koostamisel, ei ole suudetud sellest nõudest alati pidada kinni.

Teise õppevahendina on soovitatav piltlikumaks ülevaateks tarvitada tabeleid, diagramme, jooniseid jne.

Iga õpiringlane, kelle kohuseks on refereerida, valmistuda ette istungiks, teeb referaadile vastavad diagrammid, eriti on see vajalik neile referentidele, kus palju arve ja tabeleid ette kanda, mis järjestikku ette lugedes ei anna tarvilikku ülevaadet. Valmistatud diagrammid jäetagu sekretäri käsutusse, kes neist vastavate märkmetega korraldab õpiringi arhiivi.

Uute fööliste palgafingimustest tekstiilkäitistes.

Tekstiilkäitiste, peaaajalikult kunstiisiditööstuste aastane töökoormatus jaguneb kahte suurte hooaega, kevade- ja sügishooaeg. Kaks korda aastas suurendavad vastavalt tööle, eelnimetatud tööstused oma töölispersonaali hooaja alul ja vallandavad samuti hooaja lõpul „üleliigseks“ osutunud töölised.

Mehaneeritud ja tehniliselt lihtsustatud tööprotsess võimaldab tööstustöölistel õige vähesel õppimise järele töötamist tekstiiltööstuses masinatel.

Ajal, mil töötajate pakkumine on väga suur, neid eeltoodud asjaolusid on hakanud tekstiiltöösturid omamoodi ära kasutama, tehes sellest omale odava tööjõu ammutamise allika. Kuna uued töölised on nõus peaaegu igasuguste tingimustega tööle asumata, lootes tulevikus paremat palka kindla tööga, siis on mõningates tekstiilkäitistes tekkinud alatised uustöölise kaadrid, missuguseid muidugi tihti uuendatakse. Uuendatakse tihti seepärast, et ei tekiks täispalga saajaid. Õppimisaeg on venitatud äärmiselt pikaks palgamaksamise osas, kuna töötegemise osas hakkab tööline iseseisvalt tööle juba nädala või paarilise õppeaja järele.

Nii on „Eesti Siidi“, a.-s. „Rauaniidi“, „Vennad Toferi“, „Besprosvannõi“ ja mõnedes muudes tekstiiltööstustes saanud kombeks alaline uustöölise kasutamine odava tööjõuna.

„Eesti Siidis“ lastakse töötada uutel töölistel kolm ja rohkem kuud täiesti ilma palgata. Uute töölise võtmisel kui ka palgaküsimisel üteldakse, et ega meil teid just nii vä-

ga tarvis ei ole, aga kui teie just ise tahate siis tehke tööd. Olgu tähendatud veel, et eestlastel uustöölisel on töölevõtu ja töötõingimused palju halvemad, võrreldes kõigiti eesõigustatud venelastega. Olles õppeaja sooritanud, maksetakse norematele töölisele 18—20 senti tunnis.

A.-s. „Rauaniidis“ võetakse uusi töölisi õppima 15 kr. kuus, õppeajaga kuus kuud. Nagu eelpool juba tähendatud, on nimetatud käitistes töö hooaegne, siis ei saa need uued töölised tihti üldse õppeajaga täis, vaid saadetakse hooaja lõpul juba enne värava taha. Nendest üksikud, kõige paremad jäetakse vast tööle pikemaks ajaks, vallandades nende asemel vanu keskmisi töölisi. Sarnaselt toimub igavene ringkäik, hooaja alul võetakse ja lõpul vallandatakse.

Ka „Vennad Besprosvannõi“ juures, kus palgad üldiselt väga madalad, kasutatakse neidsamu võtteid, uuduseks vast ainult see, et seal on need tingimused veelgi räbalamad teistest.

Niisamuti on väiketööstuses „Stabiil“, kus töölisi 30 ümber, uustöölise palk 10 kr. kuus, mis tõstetakse 25 kroonile.

Solidisem on natuke „Balti Puuvill“, olgugi et ka seal on töölise palk vägagi madal, makstes õpilastele mõnikümmend senti päevas.

Sarnase uustöölise ekspluateerimise vastu, mis tekstiiltöölise palku ka üldiselt alla surub, aitab ainult kõigi tekstiiltöölise üksmeelne koostöö ja tervikulus organiseerimine.

Pealinna föölis-teenijate elustolu.

Mailkuu lõpus esitas Tallinna linna T. ja T. ühingu juhatus märgukirja linnavalitsusele, mis ühingu juhatuse, nõukogu ja linnakäitiste töölisvanemate ühisel koosolekul varemalt oli koostatud ja vastu võetud.

Märgukirjas nõuti, et 1933. a. teostatud palgakärbimised kaotatakse ja maksma pannakse enne kärpimist maksvusel olnud kuuja tunnitasad, et perekonnaabiraha seatakse riigi töölise-teenijatele maksetavate normidega ühisele alusele, et kõik linnatöölised, kellel aastaläbi tööd, võetakse alaliste töölise nimekirja, s. o. toetusklassa ja teenistusvanustasu ja kõige teiste sellega ühenduses olevate õiguste osaliseks saaks arvatud; et palkade tõstmine sünniks vastava teenistuse aastate järgi ja tükitöö tegijate kohta linnavalitsuse otsus, mis piirab tükitöö pealt teenitava tasu ülemmäära 25%, — kaotatakse.

Märgukirja üleandmisel linnapea seletas ühingu juhatuse esindajatele, et ei poolda palkade tõstmist, sest linna töölised ja teenijad

saada suuremat palka, kui riigiteenistuses maksetakse. Ka olla linna töölise ja teenijate tööproduktiivsus väiksem kui eraettevõtetes, sest olla palju neid, kes ei viitsi tööd teha!? Perekonnaabiraha maksmise korra muutmiseks andis lubaduse teha mõningaid muudatusi, kuid mitte riigi poolt maksetavate normide ulatuses, sest jällegi olla põhjuseks see, et linn maksta rohkem palka.

Vanaduse-invaliidisuse toetuse ja teiste õiguste alla arvamiseks kõiki linna töölisi ei olla võimalik, sest „peremehe õiguseks peab ikka jääma keda soodustada, keda mitte...“

Palkade tõstmist teenistuses olnud aastate järgi ja tükitöötasu normi otsust ei poolda, sest üks tööline-teenija võib aasta jooksul rohkem edasi jõuda, kui teine kümne aasta jooksul, ja tükitööga ei tohi oma tervist katkestada...!“

Kõik esindajate vastuväited ei muutnud linnapea seisukohti.

Selle märgukirja peale on linnavalitsuse

vastus veel saamata. Kuid perekonnaabiraha kohta on esitatud volikogule ja vastuvõetud muudatuse ettepanek. Muudatust toob aga see niipalju, et abiraha tõuseb progressiivselt lastearvuga ja teenistusvanuse tasu maha arvamine laste abirahast, mis siiaajani tehti, lõpetatakse. Abiraha maksetakse ikkagi alates teisest, aga mitte esimesest lapsest, alates.

Tuleb oodata teiste küsimuste otsustamist, mille peale siis ka esitanud organisatsioonid saavad seisukohta võtta edaspidisteks sammudeks.

Kui vajalik on teenistusolukordade lahendamise, näitab kujukalt 7. mai k. a. linnavalitsuse otsusega maksuma pandud teenijate ja tööliste puhkuseandmise kord. Käesoleva aastani said linnateenijad, kes aasta linna teenistuses olnud, puhkust üks kuu, välja arvatud need, kes välistöödel töötasid, said kaks nädalat. Tähendatud otsuses on aga koosseisu kuuluvate teenijate suhtes nõuetav kaks aastat teenistuses olekut, siis saab üks kuu, ja aasta olnuile kaks nädalat.

Mitte koosseisu kuuluvaile aga antakse aastase teenistuse järgi üks nädal.

Töölistele, kes on võetud alalisteks töölisteks, antakse üheaastase tööloleku järele puhkust kaks nädalat, teistele töölistele aga 22. dets. 1934. a. Riigivanema dekreedil alusel 7 päeva.

Puhkuse järjekorra kinnitamise juures on vastavatele linnanõunikele antud õigus otsustada, kas teenistuse olud üldse võimaldavad puhkuse andmist.

See otsus kitsendab ja vähendab seni maksusel olnud korda ja puhkuse aega, iseäranis paljudele töölistele, kes aastaid on saanud puhkust kaks nädalat, nüüd aga peavad leppima 7 päevaga.

Pealegi võib nüüd linnanõunik „teenistusoludega“ põhjendades puhkust üldse mitte lubada.

Linna trammi käitise töölisnõukogul oli hiljuti puhkuse uue korra, administratiivkaristuste ja teenistusvanaduse järjekorras töökohadele määramise asjus läbirääkimine vasta linnanõunikuga, mille kohta esitati nõukogu poolt kirjalikult vastavad ettepanekud. Linnanõunik vastas, et nende kohta, kes ei ole rahul oma teenistustingimuste ja olukorraga, koostab direktor nimestiku ja siis vaatab, palju neist jääb siis trammi teenistusse. (!?)

Sarnaste töölisnõukogude kohta, kes niisuguseid kirjasid esitavad, peab tema esitama küsimuse linnavalitsusele, mis nendega teha!

Linnaametnike ühingu esindaja ühel linna töölis-teenijate ühingute esindajate läbirääkimiste puhul organisatsioonide liitumise ja koostöö asjus kaebas, et ühe linna ettevõtte direktori suhtumine teenijatesse-töölistesse olevat sarnane, kus isegi riigivanema K. Pätsu

pildi ees palvetatakse „... et peasta meid sarnase direktori käest...“!

Ametnikkude Üingu juhatus liikmed selles ja mõnes teises küsimuses ei julge linnavalitsuse poole pöörata, sest see võiks teenistuses seisjal juhatus liikmel „saatuslikuks“ saada teenistuse mõttes.

Linna töölis-teenijate ühingute juhatus (neid on palju!) esindajad on mitmel korral läbirääkimisi pidanud ühingute liitumise ja koostöö korraldamise asjus, kuid seniajani reaalse tagajärjeta.

Pikkade kõnelustega on püütud selgeks teha ühise tugeva ühingu loomine, aga ühingute juhatused kardavad „oma iseseisvust“. Et aga „oma iseseisvuse“ juures ei ole nad suutnud olukorra ja palkade halvendamise vastu midagi korda saata, rääkimata veel sellest, et midagi parandust nõuda, see ei näi juhtuse liikmeid häirivat.

Peasi on neil, et on „oma iseseisev ühing“. Kaua veel kestab see jõudude killustamine, mis ei võimalda töölis- ja teenijaskonnal oma huvide kaitseks tugevat vastuseisu avaldada, on teadmata, kuid „iseseisvuse“ eest võitlejatele maksab ta seda valusamalt kätte, mida kauem see kestab.

Üldse on linna tööliste-teenijate nii töölisnõukogude kui ühingute seisukord väga omapärane. Seadustega ja praeguse riigivalitsuse mitmekordsete seletustega on nad tunnustatud tarvilikkudeks ja õiguslikeks kõigi seaduslike abinõudega kaitsma töölis-teenijaskonna huve, kuid omavalitsuste direktorid, nõunikud ja ka linnavalitsus suhtub neile kui võõrkehale terves organismis.

Nende poolt esitatud ettepanekud lükatakse rahulikult tagasi ehk jäetakse „kalevi alla“, olgu nad kui hästi põhjendatud ja õigustatud.

Ka „peremeeste“ rohkus on, mis ei lase kiirelt selgusele jõuda küsimuste otsustamisel. Ettevõtete direktor, nõunik, linnaapea, linnavalitsus, volikogu j. n. e. Üks põhjendab ühe, teine teise otsuse peale, nii et küsimuse otsustamisel tuleb kaua oodata ja tihtigi sellepärast „aegub“.

Kuid ka tööliste-teenijate organiseerimatus ja killustatud olek ei võimalda mõjuvalt kaitseda palga ja töötingimuste ettepanekuid, nõuda vastavaid seaduste ja kollektiivlepingute maksmapanekuid, mis lahendaks tööliste-teenijate õigusliku korra ja palkade küsimuse, nii et neid ei oleks võimalik igal juhul muuta ja ümber otsustada.

Ülemal pool toodud nähetest tuleb järeldada, et ainukeseks pääseteks osutub, et mitte „iseseisvate ühingute“ kaitsmine, vastastiku tülitsemine, üksteise peale kaebamine ülemustele, vaid tugev ühine linnatööliste ja -teenijate ühing, kuhu kõik peavad kuuluma, ainult siis suudame läbi viia oma nõudmised.

Ringvaade.

KOLLEKTIIVLEPINGUTE TÄITMINE.

Käesoleval aastal on rida ametiühinguid sõlminud kollektiivlepinguid. On tähtis, et tööandjad neid lepinguid täidaksid. Muidu ei ole töölistel neist lepinguist mingit kasu. Lepingute täitmine oleneb eelkõige kontrollist, mida peavad teostama ametiühingud töökohtades oma usaldusmeeste ja liikmete abil.

E. T. Keskliidu sekretariaat on hakanud korraldama nõupidamisi nende ametiühingute esindajate vahel, kellel on sõlmitud kollektiivlepingud. Neil kokkutulekutel ametiühingute esindajad informeerivad vastastikku üksteist lepingute kontrollimisega ühenduses olevatest küsimustest ja arutavad need läbi.

Sellased kokkutulekud toimuvad edaspidi järjekindlalt igas kuus esimesel esmaspäeval kell 8 õhtul Keskliidu büroos.

TALL. KEEMIA- JA PABERITÖÖLISTE AMETIÜHING

avaldas soovi Keskliitu astumiseks ja võeti viimasel Keskliidu juhatusel koosolekul vastu Keskliidu liikmeks. See ametiühing omal ajal kuulus Keskliitu. Kuid siis soikus tema tegevus ja ta langes Keskliidust liikmemaksu mittemaksmise tõttu välja. Nüüd on paberitöölised uuesti ametiühinguliselt koonduma hakanud ja seetõttu ametiühingu tegevus ka elustunud. Sellel ametiühingul seisab ees suur tööväli. Paberitööstuse osatähtsus meie tööstuses on suur. Käitised töötavad suure eduga, kuid töölise olukord on jäänud peagu endiseks.

MELESKI KLAASITÖÖLISTE STREIK

Võrtsjärve põhjapoolses otsas, Viljandi- ja Tartumaa rajal, asub Meleski klaasivabrik. Seal töötab 200 töölist. Töölise palgad ja teised töötingimused on seal halvad. Puhujad teenivad keskmiselt ränga tervistapva tööga keskmiselt 55—60 krooni kuus. Abitöölise palgad on veel halvemad. Nii saavad kandjad palka 12 senti tunnis. Suurema päevateenistuse huvides tehakse tööd 16—18 tundi päevas. Ületundide eest tasu ei makseta. Tööl on ka 13-aastaseid lapsi ja naised teevad õõ-tööd. Seni ei ole saanud veel ükski tööline talulist puhkust. Töölisnõukogu puudub.

Paar kuud tagasi läks Tartust Meleskisse tööle teadlikumaid klaasitöölisi, kes selgitasid kaastöölisele rasket olukorda ja töötingimuste parandamise vajadust. Leiti, et tuleb ühiselt välja astuda oma olukorra parandamiseks. Seati kokku kiri vabriku juhatusel. Sellele kirjutasi alla umbes 50 abitöölist. Nõuti juure palka 3 senti tunnis. Vastust sooviti saada 12. juuliks.

Kui nõudmised olid esitatud, asus vabriku juhatus töölisele vastulööki andma. See tööline, kes nõudmiste kirja algatas, lasti päeva pealt lahti. Ajalehtedesse sokutati informatsioon, et siin on mängus kõrvalmõjud. Olevat nähtud ringi käimas „valge mantliga meest“! Samas informatsioonis aga tõendatakse, et töölised teenivad kõigest 10—12 senti tunnis. Mis

„valge mantliga meest“ sinna siis veel tarvis oli. Ja alul ei olnud töölise keskel streigist veel juttugi. Vabriku valitsus aitas oma sihliku informatsiooniga ise selle välja kutsuda. Ka olevat kuuldavasti politiseivõimud Tartusi koha peal käinud asja uurimas ja leidnud, et mängus ei olevat olnud mingit „valge mantliga meest“.

15. juulil puhkeski Meleskis mõnekümne abitöölise streik, mis kestis mõned päevad. Töölised saavutasid veidi palgakõrgendust. Tuleb märkida seda, et töölised oleksid pidanud viima palgavõitluse ametiühingulisele alusele, siis oleks olnud võimalik saavutada paremaid tagajärgi.

SINDI TÖÖLISTE STREIK.

Eelmises numbris märkisime lühidalt, et 14. juunil Kreenbalti kirjukudumise käitise 120 töölise alustasid streiki palgaolude parandamiseks. Käitisejuhatus ei tulnud töölise nõudmisele vastu ja suhtus neisse isegi üleolevalt. Teatas, et loeb kõik töölised vallandatuks, kui nad endistel tingimustel tööle ei asu. Naaberkäitise — Sindi tekstiilvabriku — 900 töölise asus seejärel 18. juunil toetusstreigile. Mõne jaoskonna poolt seati üles ka oma nõudmisi. Sindis oli puhkenud seega üldstreik. Töö käis ainult käitise elektrijaamas, mis varustab kogu alevit elektriga.

4. jaoskonna tööinspektor seatis kohale ja ajalehtede teadete järgi asus streiki lahendamise teedeministeriumi juhtnõure järgi. Läbirääkimistel kokkulepet ei saavutatud. Töölised otsustasid edasi streikida. Siis tuli tööinspektori poolt ettepanek, et töölised asugu tööle ja oodaku, kuni pannakse maksuma töötülide lahendamise dekreet, siis hakatakse käsitama nende palgaasja selle dekree järgi. Töölisnõukogu pealekäimisel töölised asusid 21. juuni hommikul tööle.

Kreenbalti kirjukudumise käitis võttis tagasi kõik endised töölised ja mõnes suhtes on veidi parandatud palku. Tagasi võeti ka Sindi tekstiilkäitise töölised. Seega lõppes Sindi töölise suurstreik osalise võiduga, mitmete töölisest mitteolenevate asjaolude tõttu.

HITLERI KOHTUD TEGUTSEVAD.

Saksa riikliku statistikaameti andmetel on Saksamaal 30. juunist 1933. a. kuni 1. juulini 1934. a.: põgenemisel mahalastui — 184, steriliseeritud — 12.863, kodakondsusest väljaheidetuid — 13.121 ja koonduslaagrisse vangistatud — 49.102.

Viimasel aastal on koonduslaagrisse paigutatud isikute arv tunduvalt suurenenud.

TRÜKITÖÖLISTE LIIT

jatkab organiseerimistööd kõigis linnades suure eduga. Liidu ühingute ümber on juba liikmeina koondunud üle 450 trükistöölise. Liikmete arv, eriti Tallinnas, tõuseb pidevalt. Sügise tulekuga muutub organiseerimistöö veelgi hoogsamaks.

TALLINNA TEKSTIILTÖÖLISTE ÜHING

on olnud suvi läbi aktiivselt tegevuses. Eri-line tähelepanu on pööratud ühingu ja töökoh-tade vaheliste sidemet süvendamisele ja laiendamisele. Lähemal ajal toimub nädalane usaldusmeeste kursus, kus lühidalt läbi arutatakse ametiühingulised peaküsimused organisatsioonilisel alal. Sügisel algab organiseerimistöökõigi jõududega. Kuna selleks võrdlemisi rohkesti on tehtud eeltöid, siis peaks see andma häid tulemusi.

MEREMEESTE ÜHING

on saavutanud häid tulemusi viimase aja organiseerimistöös. Teatavasti kütjate ja tekimeeste kaks eriühingut liitus ühiseks meremeeste ühinguks, kuhu on võimalik organiseerida kõiki laevademeeskondade kutsesid (kütjad, tekimehed, kajutiteenijad jne.). Praegu kuulub E. Meremeeste Ühingusse üle 800 liikme ja see arv päev-päevalt suureneb. See on tingitud sellest, et meremehed on osanud valida oma ühingu juhatusse teovõimsaid ja energilisi meremehi. Ühingu juhatus on koostanud ka kollektiivlepingu meremeeste õigusliku ja majandusliku olukorra parandamiseks. Praegu on käsil võimaluste ja abinõude otsimine, kuidas seda lepingut ellu viia.

Tallinna plekiseпад

on hakanud oma ridu koondama. On peetud juulikuus kaks üldkoosolekut. Selgitati tööolusid ja nende parandamise võimalusi. Otsustati koonduda Tallinna Metallitöölise Ametiühisusse ja töötajate parandamiseks ellu viia kollektiivleping.

A.-s. Tofferi tekstiilkäitises

on tööl 330 töölise. Käitis töötab kolmes vahetuses täie koormatusega. Päevastes vahetustes töötavad naised, öövahetuses mehed. Palgad on äärmiselt madalad. Naised teenivad päevas 130—160 senti; mehed ööseti 1—2 kr. Ainult ketrajad teenivad öötöös kuni kr. 2.45. Mees- ja naiskangrute teenistus on ühtlane, ainult ööseti töötavad kangrud saavad öö pealt preemiat 16 senti. Teljed on vanamoelised ja neil töötamine raske. Paremate telgede peal tõuseb kangrute teenistus kr. 2.— päevas.

Meistreiks on kangrutel sakslane ja ketramise alal inglane. Poolmeistreiks on eestlased, kes aga alaliselt töölisi toorelt söimavad. Kui tööline enda kaitseks julgeb midagi ütelda, lendab ta värvast välja.

Venatilatsioon puudub täiesti. Iseäranis olevat rohkesti tolmu ketruseosakonnas. Töölisvanemad puuduvad. Mitmel alal tuleb ette maksvate seaduste rikkumisi. Öövahetuses töötab hulk 14—17-aastaseid noormehi. Laos naised töötavad kuni kella ½12 öhtul. Kon-

toris üks naisteinija tegevat 16—18 tundi päevas tööd.

Vabriku juhatus reklaamib oma käitist eeskujulikkuna. Tegelikult ei ole see nii.

Järvakandi tehastes

töötab praegu klaasivabrik 350 töölisega ja kastivabrik 400 töölisega. Kokku seega on tehastes 750 töölise. Kastivabrikus on keskmiseks tunnipalgaks 24 senti. Osal töölistel on kasutada vabriku korterid. 1-toalise korteri üür on kr. 2.50 kuus, toa ja köögiga korter maksab kr. 3.50 kuus. Toiduainete hinnad on samad, mis Tallinnaski.

Käitise töölisnõukogusse kuuluvad V. Schumann, A. Paju ja R. Augjärv.

Nõukogu korralduses on tehastes söögisaal, kust töölised võivad saada odavahinnalisi lõunaid.

Tartu müüritöölise koosolek.

Tartu Kivitöölise Ametiühing korraldas puhkepäeval, 7. juulil, ülelinnalises müüritöölise koosoleku müürseppade palga küsimuse arutamiseks.

Tartu müürseppade palgad on võrdlemisi madalad, keskmine tunnitasu õppinud töölisel on 25—30 senti.

Käesoleval suvel alustati Tartus mitu suuremat ehitust, siis müüritöölised Tartu Kivitöölise Ametiühingu algatusel on asunud palgade parandamisele, niisama ka teiste töötajate korraldamiseks. Et Tartu Kivitöölise Ametiühingu algatus leiab müürseppade poolt väärilist hindamist, seda näitas puhkepäevane koosolek. Kokku oli tulnud ligi 200 müürseppa (Tartu linnas on kokku umbes 300 müürseppa), nii siis ⅔ kogu Tartu müürseppade perest.

Koosolekul kõnelesid E. Ehitus- ja Puutöölise Ametiühingu sekretär A. Masing „Ehitustöölise olukorrast Tallinnas“. Kõneleja kriipsutas alla kollektiivlepingute tähtsust ja ametiühingute organiseerimise vajadust, tuues näitena E. Ehitus- ja Puutöölise Ametiühingu poolt sõlmitud kollektiivlepinguid.

Teisena kõneles Tartu Kivitöölise Ametiühingu esimees K. Jalak, kes rõhutas eriti organiseerimise tähtsust, koondumist oma kutseühingu ümber.

Kõnelede järgnesid elavad läbirääkimised, kus jõuti ühisele otsusele, et palgade parandamine on võimalik ainult organiseeritult oma kutseühingu kaudu. Kivitöölise Ametiühingu poolt välja töötatud hinnakirjast lubati üksmeelselt pidada kinni või alustada palgavõitlust. Koosoleku lõpul astus hulk müürseppi ametiühingu liikmeiks, kes seda seni ei olnud.

A. M.

SISU: 1) Palgatülide lahendamise kavad ja töölised. 2) Tallinna maalrite streik. 3) Töötülide lahendamise seadusest. 4) Kollektiivlepinguist — L. Metslang. 5) Norra töölise võitlus — Ingvald Haugen. 6) Rahvamajanduse elustamise väljavaateid. 7) 1905. a. mälestusi — K. Kitmann. 8) Öpiringid ja nende töökorraldus. 9) Uute töölise palgatingimustest tekstiilkäitistes. 10) Pealinna töölise-teeniate elust-olust. 11) Ringvaade.

Tegev ja vastutav toimetaja L. Metslang.

Väljaandja E. Töölisühingute Keskkliit. Ilmub kord kuus. Tellimishind: aastas 60 senti, 6 kuud 30 senti, üksiknumber 5 senti. Toimetuse ja talituse: Tallinn, V. Pärnu 31—4, tel. 460-52.

Ilmunud 29. juulil 1935. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda, Pikk t. 2. 1935.